

Pedro Calderón de la Barca¹

A kereszt imádása

(La devoción de la cruz)

Vallásos színjáték

Fordította: Fábri Péter
2001

A MEGSZÓLALÓ SZEMÉLYEK

EUSEBIO
LISARDO
CURCIO, *öreg*²
OCTAVIO
CELIO
RICARDO
ARMINDA
GIL, *bohóc*³
MENGA
JÚLIA
PARASZTOK
ALBERTO
BANDITÁK

¹ A spanyolban a csupa nagybetűvel írt szavak nem kapnak hangsúly-jelet, tehát pl. CALDERON, de a kisbetűs írásban kiteszik a hangsúly jelét, tehát: Calderón. A teljes vezetéknev: Calderón de la Barca. Rövidített használatban Calderón vagy CALDERON.

² Mint szerepkör.

³ Mint szerepkör.

ELSŐ FELVONÁS

(*Liget a Senába vezető út mellett.*)

Kint

- MENGA: Nézd, a szamár hová menne!
GIL: Állj meg már, állj meg, te átok!
MENGA: Na tessék, hát ott az árok!
Benne van.
GIL: Az ördög vinne!
Hát mért nincs ennek egy farka,
amikor kaphatna százat?

Bejönnek

- MENGA: Na, Gil, ezt jól megcsináltad.
GIL: Ezt jól megcsináltad, Menga.
Mert ez aztán a te bűnöd.
Mint egy hölgy, illegtél rajta,
szegényt az árokba hajtva,
hallotta, hogy oda küldöd,
csak azért, hogy bosszankodjak.
MENGA: Hogy engem láss lezuhanni,
te mondtad neki, oszt annyi.
GIL: De most hogy szedjük ki, mondjad?
MENGA: Mert te inkább bennehagynád.
GIL: De hiszen egyedül nem megy.
MENGA: Te a fülénél ragadd meg,
én pedig fogom a farkát.
GIL: Azt kéne csinálnunk inkább,
amit az udvarban láttam,
mikor egy kocsi a sárban
elakadt, mégis kihúzták.
Az a kocsi, Isten tudja,
amolyan szerénynek látszott,
oly lassú volt, szinte mászott;
különben két csikó húzta.
Egész biztos vagyok benne,
megátkozták (ezt a sorsot!),
a kereke alig forgott,
nem olyan volt, mintha menne.
Egy kis patakon, sekélyen
- az uraság ordibálva,

- láttak ennyi jó szándékot? -
egy szegény csacsinak adtad.

Kint zaj

De milyen zaj ez? Két férfi
száll le a lováról ottan,
kipányvázza, és elindul
pont erre. Na hiszen jól van!
Milyen sápadtak! És ilyen
korán! Hát mi bajuk van?
Vagy fűrészport kaptak enni,
vagy épp szorulásuk van.
Vagy lehetnek banditák is?
Na jöhetnek nyugodtan,
én elbújok. Csak rajta,
már mind a kettő itt van.

Elbújik

Bejön Lisardo és Eusebio

LISARDO: Ne menjünk tovább innen,
ez a tisztás, úgy vélem
megfelel a céljaimnak
El is rejtőzik szépen.
Eusebio, ránts kardot,
nem ismerek más beszédet
azzal, aki hozzád hasonló.
Mégvívok velük.

EUSEBIO: Bár éppen
van okom, hogy ide jöjjek,
de nálad milyen szeszély ez?
Mondd el, hadd tudjam én is.
Bántottalak én téged,
Lisardo?

LISARDO: Annyi mindennel,
hogy talán meg sem érted,
elfullad tőle a hangom,
és a türelmemnek vége.
Szeretnék nem tudni semmit,
vagy elfelejteni végleg,
mert ha csak eszembe is jut,
a sérelmet újra érzem.
Ismered ezeket, mondjad?

EUSEBIO: Dobd oda őket, hadd nézzem,
dobd le a földre.

LISARDO: Tessék.
Na mi az? Most hallgatsz, remélem?

EUSEBIO: Átkozott legyen, ezerszer
aki a titkát, mit féltett,
egy darabka papírra bizza!
Repül, mint a kő, merészen;
tudjuk, hogy ki dobta el, de
ki tudja, hol áll meg éppen.

LISARDO: Úgy, szóval ismered őket?

EUSEBIO: Ismerem. Én írtam és ezt
nem is akarom tagadni.

LISARDO: Lisardo vagyok, nézz meg.
Curcio fia, Lisardo.
Apám költekezése
miatt hamar elúszott
családi birtokunk végleg.
Őseim birtoka elszállt;
nagy hiba volt, hogy felélte.
Mert aki túl sokat költ,
semmit nem hagy gyermekére.
De ha egyszer már nemes vagy,
szenvedjél bár szükségét,
kötelességeid vannak,
kötelez a nemességed.
Júlia (fáj megneveznem,
hiszem, tudja az ég ezt!)
talán soha nem tudta,
mi a kötelessége.
De végül is a húgom.
Bár ne volna az mégsem!
Vagy ne csábítanák a nőket
a férfiak csecsebecsékkel,
szerelmes levelekkel,
értő hízelkedéssel,
s hozzá a kerítők!
Persze nem csak a te vétke.
Én is ugyanezt tenném,
ha egy nő megengedné ezt,
hogy kedvem szerint szolgáljam.
Mégis megvetlek téged,
mert a barátom vagy, és így
át kellene hogy érezd
az ő bűnét, sokkal inkább.
Ha a húgom tetszik néked
(ami persze lehetetlen,
nem hiszem, hogy mernéd ezt,
hogy más szemmel néznél rá,
hogy így, azt meg végképp nem,
na jó, de ha mégis, mondjuk,
még mielőtt a tiéd lesz,

inkább én magam megölném):
szóval, ha azt akarnád
hogy legyen a feleséged,
apámnak vallj szerelmet,
mielőtt neki tennéd meg.
Ez igazságos volna,
így apám dönthetné el,
jó-e, ha neked adja,
bár nem adná, megérted;
egy szegény nemesember,
aki össze nem mérhet
hírnevet birtokával,
s aki féli a szégyent,
hogy ne maradjon rá a lánya,
akit nem adott férjhez,
jobb, ha apácának adja;
a szegénység bünné lesz.
Az én Júlia húgom,
mert türelmünknek vége,
holnap zárdába indul,
akarja vagy sem, így lesz.
S mivel nem volna illő,
egy felszentelt nővérhez,
hogy szerelmi zálogként
tovább őrizze még ezt
visszaadom neked ezennel,
szándékom ebből érted:
a levelektől és tőled
megszabadulni végleg.
Ránts kardot, és kettőnk közül
az egyiknek legyen vége;
vagy a tiéd ne lehessen,
vagy hadd ne lássam én ezt.

EUSEBIO: Lisardo, itt van a kardom,
én meghallgattalak téged,
ahogy engem szidalmaztál,
most hallgass meg te is, kérlek.
És még hogyha hosszú is lesz,
míg a sorsom elmesélem,
és mivel kettesben vagyunk,
ezt eltűrnöd tán nehéz lesz;
de ha egyszer harcolnunk kell,
és egyikünknek ma vége,
s talán megengedi az ég,
hogy én legyek a szerencsétlen,
hallgasd meg azt, amit mondok,
mert én csodákat beszélek.
Kár volna, hogyha a hírük
velem csöndbe tűnne végleg.

Nem ismertem az apámat.
Azt viszont tudom, hogy épp egy
kereszt alatt állt a bölcsöm:
Különös volt a születésem.
Egy egyszerű kő volt az ágyam,
néhány pásztor így mesélte,
itt találtak a hegy alján
a kereszt alá letéve.
Három napon át ott sírtam.
Arra a rideg vidékre,
senki sem mert odajönni.
A vadállatoktól féltek.
De engem egyik se bántott.
Gondolom, hogy te sem kétled,
a Keresztet tisztelték így,
hiszen engem csak az védett.
Végül egy pásztor talált rám.
Elveszett báránya végett
járt talán azon a sziklán.
Elvitt Eusebio elébe,
aki akkor éppen ott volt.
Hogy talált rám, elmesélte,
és akkor az ég kegyelme
az övét még megtetézte
Eusebio parancsára
elvitt gyorsan egy cselédje
onnan a házába engem,
ő nevelt föl, ezért élek.
És a nevem is Keresztes
Eusebio ezért lett.
A kereszt vezetett engem,
a bajban mindig megvédett.
Fegyverrel bánni tanultam,
s a könyvekből bölcsességet,
majd Eusebio meghalt,
és a vagyona enyém lett.
Csodás csillag írja sorsom,
csodás, mint a születésem:
kegyesen mindig megőriz,
bár üldöz, mint ellenséget.
Amikor kis gyerek voltam,
és még a dajkám becézett,
megmutatkozott hamar, hogy
lelkem vad és ellenséges.
Bár akkor fogam se volt még,
s ő szoptatott, dajkált, védett,
én mégis beleharaptam
engem tápláló mellébe;
a dajkám a fájdalomtól

eszét veszette egészen
s bedobott engem a kútba,
nem gondolták, hogy még élek;
de hallottak nevetgélni,
és akkor lemásztak értem,
csak úgy lebegtem a vízen,
és két karommal egészen
keresztet formáltam, és a
szájam a kezemmel védtem.
Egy nap kigyulladt a házunk,
már körben mindenütt égett,
az utam a tűz elzárta,
nem lehetett menekvésem,
és én ott álltam a lángok
között, de hozzám sem értek:
azután kiderült végül,
hogy még a tűz is megértett,
a Kereszt napja volt éppen.
Nem voltam tizenöt éves
amikor tengerre szálltam
Rómába mentem, s az éjben
sziklának szaladt a bárkánk
a kétségbeejtő sötétben
a hajó oldala megnyílt;
ott minden a tengeré lett;
de megmentett engem ott is
egy gerenda szerencsésen,
és ez a gerenda szintén
kereszt alakú volt éppen.
Egyszer meg itt a hegyekben
egy társammal mentem, mígnem
az utak egyszer elváltak,
kőkereszt állt az útfélen.
Én egy kicsit lemaradtam,
és ott imádkoztam szépen,
a társam elment előre;
majd sietve utolértem,
csak hogy már holtan találtam
rablók lepték meg egy réten
és megölték. Máskor pedig,
kocsmai verekedésben
elestem egy törszúrástól,
feküdtem a földön vérben,
mindenki azt hitte már, hogy
a sebemre gyógyszer nincsen,
és akkor is mit találtak:
nem ölt meg engem az éles
tőr, mert a nyakamban lógó
kereszt akkor is megvédett,

és az fogta föl a fegyvert.
Egyszer itt a meredélyen,
a hegyek mélyén vadásztam,
felhők jöttek baljós fényben,
villámokat írt az égbolt
dörgő hadüzenetében,
szúrt a zápor, mint a lándzsa,
kövek röpködtek az égen.
A vihar elől mindenki
fák alatt lelt menedéket,
de már a sűrű bozót is
nyílt mezőként ázott régen;
s akkor egy hirtelen villám,
mint egy üstökös az égen,
jött, lecsapott, és köröttem
mindenki hamuvá égett.
Megfordulok, hogy mi történt,
s ahogy a pusztulást nézem,
ismét egy Keresztet látok,
tán ez óvta születésem,
talán éppen ugyanaz volt,
amelyet hordok jelképpen
a mellemen; mert az ég e
keresztrel jelölt meg végleg,
hatását láthatja bárki,
de okát nem tudom én sem.
De bár nem tudom, ki vagyok,
lelket önt belém e szellem,
ez a segítség bátorít,
erőt ad hozzá e lélek,
hogy elhiggyem önmagamnak:
Júliát én megérdemlem,
mert nem jobb az örökölt, mint
kiérdemelt nemességem.
Ez vagyok, és megtehetném,
mert indulatodat értem,
hogy jóvá tegyem, mit tettem,
a családod sérelmére,
de dühöm elvakít: mégis,
mit képzelsz, milyen beszéd ez?
Panaszaid jogtalanok
és nem mentelek fel téged.
És mert az utamba állnál,
hogy ne lehessenek a férje,
hát őrizze bár a háza,
vagy a zárda vaksötétje,
előlem nem menekülhet;
ha nem lesz a feleségem,
hát lesz a szeretőm, mert

elvakult, vak szenvedélyem
és vérig sértett türelmem
meg akar büntetni téged,
és megtorolni a sértést.
megtorolni megvetésed.

LISARDO: Eusebio, a szavak
helyett csengjenek az ércek.

Kardot rántanak: vívnak és Lisardo a földre esik. Megpróbál fölkelni, de visszazuhan
Megsebesültem!

EUSEBIO: Meghaltál?

LISARDO: Van még erőm, hogy... jaj, végem!
Kicsúszik a lábam alól
a föld is mindjárt, úgy érzem!

EUSEBIO: Mindjárt elcsuklik a hangod.

LISARDO: Ne hagyd, hogy csúf véget érjek
gyónás nélkül.

EUSEBIO: Halj meg, véged.

LISARDO: Arra a keresztre kérlek,
amelyen Krisztust megölték

EUSEBIO: Ez a hang védett meg téged
A haláltól. Kelj fel és járj.
Mert ha a keresztre kéred,
elszáll az erő karomból.
és haragomból a méreg.
Kelj fel.

LISARDO: A saját véremben
fekszem, nem vagyok rá képes;
nem érdekel már az élet,
a lelkem elhagyna végleg,
de nem tudja, merre menjen,
mert olyan sok sebből vérzek.

EUSEBIO: Kapaszkodjál a karomba,
bűnbánó barátok élnek
itt a közelben, odúkbán
húzódznak meg mind szegények,
meggyónhatod minden bűnöd,
ha elérsz odáig élve.

LISARDO: Fogadom neked, szavamra,
mert ilyen kegyes vagy vélem,
hogy, ha megérdemlem látni
majdan az Urat az égben,
megkérem őt, te se halj meg
gyónás nélkül semmiképpen.

Karjába veszi. Gil előjön a rejtékhelyéről. Jön Tirso, Blas, Menga és Toribio⁴

GIL: Jól megadta neki, látták?
Jó a jótékonyság, kérem.
Én is megbocsájtok ennek.
Megöli, de viszi szépen!

TORIBIO: Szóval itt maradt, azt mondogod?

MENGA: A számárral. Itten éppen.

TIRSO: Nézd csak, ott áll megbűvölten!

MENGA: Gil, mit nézel?

GIL: Menga! Jaj nékem!

TIRSO: De mi történt?

GIL: Ó jaj, Tirso!

TORIBIO: Mit láttál? Válaszolj végre!

GIL: Jaj, Toribio!

BLAS: Mondd el nekünk,
mit óbégatsz, mint a vénék?

GIL: Jaj, Blas, jaj, édes barátom!
Ezt az egészet nem értem.
Megölte és elcipelte,
megfőzi saját levében.

MENGA: Ki ölt meg?

GIL: Mit tudom én azt!

TIRSO: Kit ölt meg?

GIL: Még a nevét sem....

TORIBIO: Kit vitt el?

GIL: Hát honnan tudjam?

BLAS: Ki vitte?

GIL: Biztos, hogy én nem.
De hogy ti is meglássátok,
gyertek mind.

TIRSO: Hová? Nem értem

GIL: Nem tudom, de erre vannak,
itt, az ösvény közelében.

Mind el

*(Terem Curcio házában, Senában)
Jön Arminda és Júlia*

⁴ A szereplőlista nem említi Tirsót, Blast és Toribiót.

JÚLIA: Arminda, hagyj sírni végre!
Elveszik a szabadságom!
Ha meghalok, mit bánom,
a fájdalomnak is vége.
Ahogy a forrás hosszan,
szelíd patakká duzzad,
a völgyben keres utat,
és kanyarog nyugodtan,
a virágok szelídnek
hiszik, s egyszerre mindent
eláraszt, s akkor kint-bent
tör-zúz, mint egy szelindek:
én is így vagyok, lássad,
fájdalmamban, dühömben,
lecsöndesedtem itt benn,
de a könnyem kiárad!
Apám szívtelenségén
hagyj sírni végre!

ARMINDA: Úrnőm...

JÚLIA: Ez a fájdalom túlnő
rajtam, s meghalok a végén!
Ha nem kell belehalni,
a fájdalom sem dicsőség,
ha nem öli meg a hőst,
az olyan fájdalom talmi.

ARMINDA: De nem beszélsz a bajról!
Miért sírsz?

JÚLIA: Jaj, Arminda!
Mert megtalálta mind a
leveleket Lisardo,
a fiókban...

ARMINDA: De honnan
tudta, hogy hol keresse?

JÚLIA: Nekem ez lett a veszttem.
A sors így akarta, onnan.
Jaj nekem! Újra meg újra,
bejött hozzám, járt föl-le,
nem vártam semmi jót tőle,
de nem hittem, hogy tudja.
Egyszer bejön hozzám, reszket,
meg van zavarva, de úgy, hogy
hol kiabál, hol meg suttog,
s azt mondja, játszott és veszített.
S hogy adjak kölcsön egy ékszert,
amit majd zálogba csap;
már adnám, de odakap,

nem vár, és már értem, mért kell.
Elveszi tőlem a kulcsot,
alig nyílik meg a zár,
máris mindent megtalál,
ahogy nyitja a fiókot.
Rám néz és újra bezárja.
Egy szót sem szól. Istenem!
Elárul. Mi lesz velem?
Ment és elmondta apámnak.
Bezárkóztak több órára,
de ahogy kiléptek, ketten
sietős léptekkel menten
elindultak a zárdába.
Octavio mondta el.
És ha tényleg úgy intézték
el, ahogyan megbeszélték,
már semmi sem érdekel.
Azt remélik, elfelejtem ettől
Eusebiót és a szerelmét.
De mielőtt még apáca lennék,
inkább meghalok saját kezemtől.

Jön Eusebio

EUSEBIO: *(Félre)*
Senki sem olyan pimasz, csak
egy kétségbeesett lélek,
hogy azt higgye: menedéket
épp a sértett háza adhat.
Mielőtt még értesülne
róla, hogy halott Lisardo,
Júliát meggyőzőm arról,
hogy szökjünk meg együtt innen;
üldöz a zsarnok szerencse,
de eljön velem, remélem,
ráveszem, hogy velem éljen,
hozzám köti a szerelme;
és ha majd megtudja végre,
hogy a bátyjával mi történt:
én jelentem már a törvényt,
mert hatalmamban lesz végleg.
Szép Júliám.

JÚLIA: Mit jelent ez?
Itt, a házban?

EUSEBIO: Sorsom átka
és a szerelmed varázsa
ilyen veszélybe vezettek.

JÚLIA: Mi hozott erre a helyre?
Csodálom a merészséged.

EUSEBIO: Én a haláltól se félek.

JÚLIA: És most aztán hova, merre?

EUSEBIO: Azt akarom, hogy ígérd meg,
Júlia, hogy elfogadod
a szerelmem, s nekem adod
majd cserébe a tiédet.
Tudom, hogy sérti apádat,
amit én irántad érzek,
a szerelmünk neki méreg,
s azt akarja, hogy apáca
legyél inkább, és már holnap.
Inkább bezárná a lányát.
Boldogságom hiú ábránd,
minden reményem az volna.
De ha kedvelsz, ha valóban
szerelmet érzel irántam,
ha egyek vagyunk a vágyban,
egyek a szerelmes szóban,
gyere velem; hiszen láttad,
apád milyen konok jellem,
neki hiába állsz ellen;
gyere, hagyd el ezt a házat;
fájdalmadra lesz majd gyógyír,
ha enyém leszel, úgy járja,
hogymindig kedvedben járjak,
s jöjjön a bánatra jó hír.
Minden falvam a tiéd lesz,
embereim mind szolgálnak,
tágas birtokaim várnak,
s a lelkem, imádni téged.
Ha azt akarod, hogy éljek,
ha valódi a szerelmed,
légy merész, vagy itt halok meg,
a fájdalom porrá éget.

JÚLIA: Hallgass meg.

ARMINDA: Ott jön az úr,
asszonyom.

JÚLIA: Ó, jaj nekem!

EUSEBIO: Mit fordít még ellenem
a sorsom, váratlanul?!

JÚLIA: Megszökhet még?

ARMINDA: Nem hiszem,
hogymeg tudna szökni még,
jön az úr, mindjárt belép.

JÚLIA: Ez borzasztó.

EUSEBIO: Jaj nekem!
Mit csináljak?

JÚLIA: El kell bújnod.

EUSEBIO: De hol?

JÚLIA: Hát itt, a szobában.

ARMINDA: Siessenek, mindjárt itt van!
Eusebio elbújik, jön Curcio, tiszteletre méltó öreg, Júlia apja

CURCIO: Lányom, ideje megtudnod,
nemsoká betelik a vágyad,
igen, ez most már egész biztos,
most már elmondhatom a titkot,
lányom, hálás lehetsz apádnak.
Mert ha nem leszel, mondhatom, hogy
meg sem érdemled a törődést.
Az ügy el van intézve jórészt,
neked már nincs is egyéb dolgod,
mint hogy hamar magadra kapjad
a legékesebb öltözéket,
micsoda dicsőséges élet:
Krisztus menyasszonyának adlak!
Most aztán bárki irigyelhet,
mindenkinél jobb lesz a dolgod,
mert a legszentebb ruhát hordod,
s isteni vőlegényed elvesz.
Na mit szólsz?

JÚLIA: *(Félre)* Most mit tegyek?

EUSEBIO: *(Félre)*
Én itt esek össze holtan,
ha azt feleli, hogy jól van.

JÚLIA: *(Félre)*
De mit is felelhetek?
Az életemmel azt tehetsz,
amit csak akarsz. Hát csináljad.
Van rá hatalmad: az apám vagy.
Szabadságommal nem lehet.
Nem lett volna jobb, ha velem
közlöd előbb szándékodat?
És arra kíváncsi se vagy,
hogyan én mit akarok?

CURCIO: Na nem.
Csak az én akaratom számít.
És ahogy én mondom neked,
úgy alkothatsz ítéletet.

JÚLIA: Mit is tehet akkor egy lány itt?
Hiszen egyetlen szabadságunk,
hogy választunk, hogy azt vagy ezt;
nem követünk szeszélyeket.
Adj egy kis időt, és meglátjuk,
mit teszek; de meg ne ijedj,
hogy akkor most mi lesz még ebből?
Hiszen az egész életemről
ilyen gyorsan nem dönthetek.

CURCIO: Elég volt, hallgass az apádra!
Igent mondtam, nincs mit beszélni.

JÚLIA: Hát, ha helyettem akarsz élni,
legyél is helyettem apáca.

CURCIO: Csönd, elhallgass, te szerencsétlen!
Mert saját hajamból fonok rád,
mint egy kutyára, rövid pórázt,
vagy a szádból mindjárt kitépem
kezemmel pimasz nyelvedet,
amivel itt sértegetsz engem.

JÚLIA: A szabadságom védelmeztem,
uram, nem az életemet.
Rövid volt, érjen hát most véget,
neheztelni nem lesz okod,
én védekezni nem fogok,
tőled kaptam, megillet téged.
Az égtől kapott szabadságom
az, amit nem adok neked.

CURCIO: Kezdem hinni, mégis lehet,
hogy jogos volt a gyanakvásom,
hogy az anyád mégsem volt jó, és
becsületemen foltot ejtett,
mert őt sértegeti a nyelved,
őt sérti ez, az ő jó hírét,
aki, mint a nap, ragyogott,
aki sugárzó volt és szép volt,
nagy és nemes volt, mint az égbolt.

JÚLIA: Erre nem válaszolhatok,
hiszen egyáltalán nem értem.

CURCIO: Arminda, hagyj magunkra minket.

Arminda kimegy

Akkor végre elmondok mindent,
ami úgy fáj, amitől félttem,
a régi mérget, ami éget,
a titkos férget, ami rág,
hallani fogod, ami bánt,

amit talán már sejtessz régen.

Sena város Señoriája
megbízott engem, Rómába
vinni, követként, levelét,
melynek címzettje a pápa,
Harmadik Orbán. Jöttömet
édesanyád Senában várta,
s ott mindenki tisztelte őt,
ő volt az erény példája.
(Nem is tudom most, igazán,
miért bántja szavaim vádja,
de, boldogtalan én! ilyen
az önelégültség öncsalása!).
Míg anyád Senában maradt,
én elmentem tehát Rómába,
nyolc hónapra; az volt a tét,
az volt a tárgyalások tárgya,
hogy majd a pápáé legyen
Sena város Señoriája;
ez volt az Úr akarata,
de hát ezt most itt már ki bánja.
Hazatértemkor mit találok...
elakad a szavam, hiába,
a nyelvem ettől béna lesz,
és levegőt is csak zihálva...
Anyád (jaj, ez a reszketés!)
jöttömkor terhesen találtam,
és a boldogtalan szüléshez
nem jött ki a hónapok száma.
Hazug levelekkel előre
fel is készített a csalásra,
azt írta, hogy terhes maradt,
amikor elmentem Rómába;
de én láttam a szégyenem
egészen világosan láttam,
a sértésre gondoltam és
pontosan tudtam, hogy jártam.
Nem is bizonyos, hogy igaz;
de a nemes vér dolgában
nem is kell a bizonyosság,
elég a gyanú magában.
(Becsület zsarnok törvénye!
Világ barbár igazsága!)
Mit számít, ha nem tudsz róla,
érjen bármilyen gyalázat?!
Jaj, hazugok, jaj, hazudnak
a törvények: mert mit bánja
a gyalázat gyászos titkát
az, aki okát nem látja?

Hát bűnös-e a tudatlan?
Sújtja-e a köznép átka?
Hiszen nem is becstelenség,
de szerencsétlenség várja!
Még jó, hogy a rabló Merkúrt
vetik meg, aki gyalázza
a becsületet, s nem Argoszt,
aki éberem vigyázza.
Mit hagy meg a világ, mit hagy,
ha az ártatlant bírálja,
becstelennek őt nevezi,
mert világgá nem kiáltja?
Ilyen kétségbeesésben,
és zavarban meg se láttam
már az asztalon az ételt,
nem leltem nyugtot az ágyban.
Haragban saját magammal,
saját magam nem találtam,
idegen volt saját szívem,
lelkem zsarnokként utáltam.
Volt, hogy találtam mentséget
nagy ritkán az ő javára,
amit mondott, hihető volt,
de annyira féltem már a
sértéstől, hogy - tudva tudtam
bár, hogy tiszta volt - hiába!
Hisz nem is a szégyen bántott,
de a gondolat, magában.
Úgy gondoltam, nagy titokban,
kell egy tettetett vadászat,
féltekenynek a tettetés
az egyetlen adu-ásza.
Fölmentünk együtt a hegyre,
már a vendégek vidáman
szétszéledtek, erre-arra,
én szép szavakat találva
(de sok ilyet tud egy hazug!
hogy elhiszi, aki várja!)
félrevezettem anyádat,
Rosmirát, egy kis tisztásra
az út mellett, nagy titokban,
elrejtett a hegy magánya,
hogy ez a kis tisztás hol volt,
talán még a nap sem látta,
rejtették összefonódott,
egymásba nőtt vad faágak,
egymásba úgy kapaszkodtak,
mint szerelmesek a vágyban.
Halandó ember talán még

nem is lépett e tisztásra,
ketten voltunk...

Jön Arminda

ARMINDA: Uram, ha most,
nemes szíved bátorsága,
s bölcsességed, melyben hiszünk,
ősz hajfűrtjeidet látva,
a szerencsétlen jelenben
nem hagy el, és nincs hiába,
akkor jól vizsgáljuk lelked,
erős vagy.

CURCIO: Mi ez a lárma?
Mi kényszerít rá, hogy így a
szavamba vágj?

ARMINDA: Uram...

CURCIO: Rajta.
Végül is rosszabb a kétség.

JÚLIA: Miért nem beszélsz? Csak bátran.

ARMINDA: Hogy ne az én hangom legyen
életed újabb csapása.

CURCIO: Te csak ne félj a beszéd-től,
én kész vagyok a hallásra.

ARMINDA: Lisardót, én jó uram...

EUSEBIO: Hiszen ez hiányzott már csak.

ARMINDA: Lisardót egy székben hozza,
- vértől lucskos a ruhája -
négy pásztor, egyszerű népek,
karddal döfködték halálra;
de látom, már itt is vannak:
ne nézz rá.

CURCIO: Egek! Mi várhat
még rám, jaj, én szerencsétlen!
Jaj nekem!

*Bejönnek a parasztok: Gil, Menga, Tirso, Blas és Toribio,
Lisardót székben hozzák, arca csupa vér*

JÚLIA: Milyen vadállat
tombolta ki magát rajta?
Milyen zsarnok dühe támadt
rá, hogy vérében fürödjön,
derűs ártatlanságára?
Jaj nekem!

ARMINDA: Asszonyom, nézzed...

BLAS: Ne nézzed.

CURCIO: Arrébb mind. Hátra.

TIRSO: Inkább ne, uram.

CURCIO: Barátom,
a lelkem is belesápad.

Hadd nézzem, kérek, hogy ez a hideg holttest,
most már csak fagyott erek bús raktára!
Az idő romja, sorstól zúzott roncs lett
belőle, fájdalmaim gyász színháza.

Jaj, fiam, illet mely zsarnok szigor tesz,
tragikus emlékműve a halálnak,
az lettél, és én meg csak itt térdeplek,
s fehér hajam a te halotti lepled?

Barátaim! Mondjátok: ki ölte meg
a fiamat, aki életét öröömre élte?

MENGA: Majd Gil, mert ő látta, hogyan kapott sebet,
ott állt egy fa mögött és onnan nézte.

CURCIO: Mondd, barátom, hát mondd, ki tette ezt?

GIL: Csak azt tudom, hogy a vita hevében
Eusebiót mondott.

CURCIO: Szégyen! Ugyanaz volt a
becsületem és az életem elrablója.

Júliához

Látom már, büntelen vagy, törvényes volt
szerelmetek, de mert nem volt papírja
kéznél, vad vágyát úgy áldotta meg a mennybolt,
hogy saját testvéred vére lett a tinta.

JÚLIA: Uram...

CURCIO: Te csak ne szólj most egyetlen szót,
még ma beállsz a rendbe, vagy a sírba
mehetsz, készülj a korai halálra
Lisardóval, ha nem leszel apáca.

A kettőt egyszerre kell eltemetnem,
heves érzések, most már mind fagyottak:
ő halott, de él emlékezetemben,
te élsz, de az én szememben halott vagy.
Míg felkészülök rá, hogy eltemessem,
bezárom ezt az ajtót, el ne futhass.

Maradj itt, hogy legalább addig gyászolj,
halála majd leckét ad a halálból.

Elmennek

Elmennek és Júlia egyedül marad Lisardo és a másik ajtón belépő Eusebio között

JÚLIA: Eusebio, mennyi mindent
mondanék, és mennyi minden
akasztja el a szavamat,
elnémul, botlik a nyelvem.
Nem is tudom, hogy mit mondjak,
mert egyszerre tör föl bennem
a kegyes harag érzése
és kegyetlen, nagy szerelmem.
Szeretném szemem bezárni,
az a seb ne látsszék benne,
az a bosszút érlelő seb,
vérző szirmok vörös kelyhe.
Szeretnék mentséget látni
könnyeidben, ha lehetne,
egy vérző seb és egy szempár
hazudni képtelen lenne.
Innét a harag és bosszú,
onnét életem szerelme,
jaj, hogy akarnálak téged
büntetni, óvni egyszerre.
Ebben a vak zűrzavarban,
sok vad érzés közepette,
a kegyelem harcol velem,
és az érzés győz felettem.
Így küzdesz te értem, mondjad?
Így akarsz elnyerni engem?
Eusebio, a kedvesség
helyett vagy hozzám kegyetlen?
A nap, melyen azt reméltem
már, hogy esküvőmre mentem,
esküvőm helyett e gyászos
eseményt kell ünnepelnem?
Hát kedvedre volt, hogy küzdjél
dacosan az apám ellen,
ilyen gyásszal jössz eléem,
így örüljek jókedvemben?
Azzal, hogy szerettelek,
életem kockára tettem,
s nászágy helyett (jaj, egek!)
a síromba kell sietnem?
Kezemet nyújtom neked,
gázolok becsületemben,
és te mit kínálsz cserébe?
Mégfürdesz az én véremben!
Legyek boldog a karodban?
Kit látok majd gyermekemben?
Szerelmünket így szülöm,
halálommal eljegyezten?
Mit mond rólam a világ?

Tudván, hogy ott van mellettem,
ha nem maga a halott,
de gyilkosa, a szerelmem?
Ha már éppen eltemetném
őt az emlékezetemben,
megpillantalak karomban,
és őrá kell emlékezniem.
Akkor hiába imádlak,
örvendezem szerelmedben,
dühhé válik, bosszút kiált,
másképp hogy lehetne lennem?
Ha így küzd majd két erő
az én szomorú lelkemben,
mit tegyek? Akit megóvnék,
éppen azt kéne büntetnem!
Szerettelek: megbocsájtok,
de soha nem láthatsz engem,
nem szólhatsz egy szót se hozzám.
Szökj meg, szaladj át a kerten,
itt az ablak, menekülhetsz,
menekülj, fuss, itt ne leljen!
Mert veszélyes itt maradnod,
apám jöhet minden percben,
szaladj innen. Menj, Eusebio,
menj innen s felejts el engem,
mert ma engem elveszítesz,
ezt akartad, ezt kell tennem.
Menj innen és legyél boldog,
élj gazdagon, önfeledten,
ne fizess adót a gondnak,
élj boldogan, én szerelmem.
Rám egy cella vár még, rövid
börtön rövid életemben,
vagy a sír, mert apám készül
már, hogy engem eltemessen.
Majd ott sírok rajta, mért volt
a sorsom hozzám kegyetlen,
a szerencsém irgalmatlan,
a vonzalmam lehetetlen,
a planétám ellenséges,
szerelmem kiélhetetlen,
a csillagom ilyen sötét,
s az a kéz ilyen ügyetlen,
hogy úgy foszt meg az élettől,
hogy közben nem öl meg engem,
s halálos terhek közt élve
élő halottá kell lennem.

EUSEBIO: Hogyha szavadnál erősebb
a kezed, s épp oly kegyetlen,

tessék, itt van, bosszút állhatsz,
lábad elé térdepeltem.
A bűnöm tett áldozattá,
s börtönömben: szerelmedben
a láncom: a tévedésem,
rab vagyok saját lelkemben.
Gondolataim vesszőznek,
bírák ülnek szép szemedben,
s meg kell akkor nekem hálnom,
ha ők elítélnék engem.
De ha így lesz, ha meghalok,
hirdeti majd a hír fennen:
„Ez a szerelemtől halt meg”,
mert a bűnöm: a szerelmem.
Nagy volt az én tévedésem,
nincs rajta mit mentegegetnem,
nem is akarok már mást, csak
állj bosszút és ölj meg engem.
Fogd ezt a tört, és a hegyét
forgasd meg itt a mellemben,
ontsd vele a saját véred,
tépd ki érted élő lelkem.
És ha nem akarsz megölni,
üzenj az apádért menten,
bosszút állhat, itt vagyok a
szobádban.

JÚLIA: Hallgass meg engem.

Utoljára szólok hozzád,
hallgass rám és maradj csendben.
Megtessed, amit majd mondok?

EUSEBIO: Meg.

JÚLIA: Akkor most menj el innen.

Oda, hol biztonságban vagy.
A birtokodra, védelmezzem
sok ott élő embered.

EUSEBIO: Inkább ne védjenek engem.
Mert ha életben vagyok,
tovább imádlak, szerelmem,
és nem leszel biztonságban
sem itthon, sem a konventben
tőlem.

JÚLIA: Csak törődj magaddal.
Nem kell törődnöd velem, nem.

EUSEBIO: Látlak még valaha?

JÚLIA: Soha.

EUSEBIO: Nincs rá mód?

JÚLIA: Ne bízzál ebben.

EUSEBIO: Így a végén már gyűlölsz is?

JÚLIA: Akarom, mert azt kell tennem.

EUSEBIO: Elfelejtessz?

JÚLIA: Nem tudom.

EUSEBIO: Hol látlak?

JÚLIA: Képzeletedben.

EUSEBIO: S az a szerelem a múltban?

JÚLIA: És ez a vér a jelenben...?
Nyitv' az ajtó, elmehetsz.

EUSEBIO: Tehát engedelmeskedjem.
Jaj, hogy nem láthatlak többé!

JÚLIA: Jaj, hogy nem látsz többé engem!

Kint zaj; ketten kétfelé kimennek; kiviszik a holttestet

MÁSODIK FELVONÁS

Lövések zaja; jön Ricardo, Celio és Eusebio, mint bandita, muskétákkal.

RICARDO: Átjárta a mellét keményen
az ólom.

CELIO: És úszik a vérben,
és a vére, mint a festék, befestett
egy virágot.

EUSEBIO: Tegyük a mellére egy keresztet.
Isten irgalmazzon neki.

RICARDO: A rablók és rimák
is mondanak néha egy-egy imát.

Ricardo kimegy

EUSEBIO: Úgy akarta a végzet,
hogy belőlem végül rablóvezér lett,
bűnöm végtelen sok lesz,
és a vége végtelen fájdalom lesz.
Mintha orgyilkos lettem
volna, most éppen úgy üldöznek engem,
Lisardo miatt, s végül
üldözöttségből, kétségbeesésből
az életemet óvom,
és közben ölök, vad és barbár módon.
Földem már nem maradt,
elvették minden falvamat,
úgy üldöznek,
ha tehetnék, elvinnék a levegőmet.
S ha nincs kétségbe esve,
jobb, ha nem is jön erre
az utazó, ide föl, a hegyre,
mert elveszük vagyonát s életét.

Jön Ricardo rablókkal és Alberto, öreg⁵

RICARDO: Ahogy megláttuk a sebét -
hallgassd meg, főnök, ilyet én még
nem láttam.

EUSEBIO: Bárcsak csalódnék.

RICARDO: Megtaláltuk az ólmot
a könyvben, amit a szíve fölött hordott,
nem hatolt át a könyvön,

⁵ Ld. a 2. számú lábjegyzetet a 2. oldalon

ő csak ájultan feküdt ott a földön.
Nézd, itt van egészségesen és épen.

EUSEBIO: Döbbenettel és csodálattal nézem.
Ki vagy, te tiszteletre méltó
öreg, és az ég ilyen csodával mért óv,
miért vigyáz rád, mire tartogat?

ALBERTO: Uram, én vagyok a legboldogabb
az emberek között; mivel megértem,
hogymegyek, bár nem enyém az érdem;
Bolognában a szent teológiát
tanítottam negyvennégy éven át.
Majd Öszentsége Trento
püspökévé nevezett ki,
szorgalmam jutalmául; mikor láttam,
hogymilyen sok lélek
ura lettem, pedig
magam annyit nem érek,
otthagytam a dicsőség jeleit,
ott hagytam a pálmát és a babért,
ide jöttem valódibb javakért,
melyeket a magányban megtalálok:
itt meztelen élnek az igazságok.
Rómába mennék, hogy a Pápa
engedélyt adjon rá, a
szent remeték rendjét megalapítani;
de ez a dühödt támadás
elvághja szerencsém és életem fonálát.

EUSEBIO: Milyen könyv ez, mondd?

ALBERTO: Amit bölcsen
sikerült összeszednem, ez a gyümölcse
annyi sok évnek.

EUSEBIO: Mi van benne?

ALBERTO: Ebben egy értekezést találhatsz
annak az isteni és égi fának
eredetéről, melyen oly bátran
győzte le Krisztus a halált a halálban.
Ez az a könyv, láthatod, íme.
„A kereszt csodái.”

EUSEBIO: Találó a címe!
Hisz meg tudta szelídíteni az
ólmot, s az engedett, mint a viasz!
Kérjed az Istent, én kezem,
hogyminkább égj el az ő tűzében,
mintsem ezt a papírt, melyen
ez írva áll, széttépje lövésem!
A ruhád és a pénzed vidd el,

és életed is; nekem csak ez a könyv kell.
Ti meg kíséritek egy darabon,
azután engedjétek el.

ALBERTO: Imádkozom
az Úrhoz majd, hogy meglásd magadat,
mekkora tévedésben élsz.

EUSEBIO: Hogyha a javamat
akarod, kérd az Istent, meg ne haljak,
míg meg nem gyóntam.

ALBERTO: Megígérem,
közben járok e jó ügy érdekében,
és szavamat adom neked
(mert nagyra értékelem én kegyelmedet)
hogyha bárhol és bármikor hívatsz,
én sivatagot, mindent ott hagyok,
hogy meggyóntassalak.
A nevem Alberto és pap vagyok.

EUSEBIO: A szavad adod?

ALBERTO: És megesküszöm,
itt a kezem.

EUSEBIO: Alázatosan köszönöm.

Elmegy; bejön Chilindrina, bandita

CHILIND: Hogy megleljelek,
bejártam mindenfelé a hegyet.

EUSEBIO: Mi baj, barátom?

CHILIND: Két hír, de rossz hírek.

EUSEBIO: Te mondani félsz, én meghallani félek.
Mi hír?

CHILIND: Az elsőt talán...
(habár inkább nem mondanám)
Lisardo apja
parancsot kapott...

EUSEBIO: Folytasd csak, én meg hallgatok.

CHILIND: Hogy letartóztasson vagy megöljön.

EUSEBIO: A másik hírtől jobban félek,
mert valami zavarost, furcsát érzek,
mintha a szívem a torkomban verne,
és egész lelkem beleremegne,
érezem, baj lesz valóban.
Mi történt?

CHILIND: Júlia...

MENGA: Engem megrémít a vadsága.
Baj lesz, én meg csak nézhetek.
Inkább Silviára gondolj ma:
följött a hegyre, mint komorna,
aztán a hegy úrnője lett.
Ez elég rémítő lehet.

GIL: Nem, ez a veszély nem komoly.
Majd én is jövők, mint komor,
aztán a hegy ura leszek. (*Belebotlanak Eusebióba.*)

MENGA: (*Eusebióhoz.*)
Jaj, uram! Magának vége;
Eusebio erre jár.

GIL: Jobb helyet, uram, nem talál?

EUSEBIO: (*Félre*)
Na, ezek nem ismernek végre,
úgyhogy jobb lesz, ha tettetek.

GIL: Akarja, hogy az az alak
megölje?

EUSEBIO: (*Félre*) Hát ez egy paraszt.
Mivel fizethetem meg ezt,
hogy vigyáztok rám?

GIL: Csak bújjon el
a gazfickótól.

MENGA: Ha elkapja,
nem számít, hogy nem is bosszantja,
de elég, hogyha szólni mer,
megöli magát egyenest.
Aztán ha már megölte egyszer,
még megjelöli egy kereszttel,
s azt hiszi, hogy nagyon kegyes.

Jön Ricardo és Celio

RICARDO: Hol hagytad őt?

CELIO: Errefelé.

GIL: (*Eusebióhoz.*)
Ne várd meg uram, azt a rablót.

RICARDO: Eusebio, mit parancsolsz?

GIL: Eusebiót mondott?

MENGA: Fene belé.

EUSEBIO: Eusebio vagyok; mi bajotok
velem? Na melyiktek is szidta?

MENGA: Gil, hol a bunkó és parittyá?

GIL: Jobb, ha a szádat befogod.

CELIO: Odalent, a hegy tövében,
lent, ahol közel a tenger,
láttam, hogy rengeteg ember
gyűlt össze s már jön föl éppen,
ellened, fegyverben jönnek,
azt hiszem, már közel vannak;
jönnek, és bosszút fogadtak,
s Curcio vezeti őket.
Gyűjtsünk tehát össze minden
embert, verjük őket széjjel.

EUSEBIO: Más dolgunk lesz még ma éjjel
ezért inkább menjünk innen.
Jöjjetek velem ti ketten,
a ti bizalmatok bírom,
tanácsotokban megbízom.

RICARDO: Bízatsz is. Tanúm az Isten,
oldaladon fogok vívni.

EUSEBIO: Ti pedig ketten, parasztok,
életben azért maradtok,
hogy hírt tudjatok rólam vinni.
Mondjátok meg az ellenségnek,
hogy ez a sok merész harcos
megvéd engem, de én harcot
nem kívánok: elég az élet.
És hogy nincsen oka rá,
hogy üldözzön, hogy keressen,
tisztességes küzdelemben
öltem én meg a fiát.
Úgy küzdöttünk, test test ellen,
nem volt ott semmi előny,
és a halála előtt
még a karomra emeltem,
elvittem meggyónni még,
hogy így méltó véget érjen;
ha bosszút forral, megértem,
de erős karom megvéd.
Hogy ezek ne lássák, merre,

(A banditákhoz)

hol bújunk el az erdőben,
kötözzétek ide őket:
a szemüket kössétek be.
El ne áruljanak.

RICARDO: Nálam
van kötél.

CELIO: Add ide fűrgén.

Megkötözik őket

GIL: Itt vagyok, mint Szent Sebestyén.

MENGA: Én meg mint Szent Sebes Tánya.
De ha akarnak, csak kössék,
uram, amíg meg nem ölnek.

GIL: Én uram, ha meg nem kötnek,
buzi legyek, ha megszöknék!
Esküdj te is erre, Menga,
pont úgy, ahogyan én mondtam.

CELIO: Megkötöttük.

EUSEBIO: Akkor jól van
a parancsom végrehajtva.
Fenyeget feketeséggel
az éjszaka: fátylát ölti.
Júlia, bár az ég őriz,
élvezni foglak ma éjjel.

Elmennek

GIL: Aki most így látna, Menga
minket így idekötözve,
azt hinné, itt áll előtte
a híres falubolondja!

MENGA: Gyere ide hozzám, kérlek,
én nem tudok odamenni.

GIL: Előbb te kötözz engem ki,
és azután én is téged
kikötözlek.

MENGA: Eszetlen vagy,
gyere már, kötözz ki, mondtam.

GIL: Jöjjön már valaki gyorsan,
mondjuk, lehet fuvaros, vagy
lehet egy dalos csavargó,
lehet egy csavargó ifjanc,
mindegy nekem, akármit mond,
csak mentsen már ki a bajból.
Bárki, aki nem hiányzott
senkinek eddig soha;
ne én legyek az oka...

Egy hang kívülről

(EGY HANG): Azt hiszem, hogy itt kiáltott
valaki; na gyertek gyorsan.

GIL: Uram, épp jókor jár erre,
hogy ezt a talányt megfejtse,
nagyon össze van bogozva.

MENGA: Uram, ha kötélre volna
szüksége itt a hegyekben,
szolgálhatok eggyel menten.

GIL: Ez vastagabb, szóval jobb, na!

MENGA: Mivel nő vagyok, remélem,
előbb engem szabadít ki.

GIL: Nem kell udvariaskodni,
engem kötözzön ki, kérem.

Jön Curcio, Blas, Tirso és Octavio

TIRSO: Valahol arrafelé szólt
a hangja.

GIL: Hogy dögölj meg!

TIRSO: Hát
mi ez?

GIL: Ördögi ravaszság;
kötözz ki, majd ha az megvolt,
elmondom.

CURCIO: És ezek meg kik?

MENGA: Uram, az ég jókor küldte,
büntetést hozni a bűnre.

CURCIO: Ki tette veletek ezt itt?

GIL: Ugyan, ki? Hát Eusebio!
Azt mondják. Mit tudom én.
Ő hagyott ilyen kemény
helyzetben. Nem volt nagyon jó.

TIRSO: Ne sírj. Mert nem foghatod rá,
hogy nem volt nagyvonalú
veled.

BLAS: Jóindulatú
volt veled; meghagyta Mengát.

GIL: Nem is azért sírok, nem,
hogy ne lett volna kegyes.

TIRSO: Akkor miért?

GIL: Hogy lehet
hogy Mengát itt hagyta nekem!
Bezzeg Antón feleségét
elvitte, s hogy megtaláltuk,
örömünkben táncot jártunk,
Antón állta a költségét.
Elköltött vagy száz reált is.

BLAS: Bartolo is Catalinát
 elvette, s hat hónapra rá
 megszülte már a babát is.
 Bartolo meg, mint a páva,
 büszkén járkált: ami kilenc
 hónap másnak, az én nejem
 fél év alatt megcsinálja!

TIRSO: Nagy nőcsábász ez az ember.

CURCIO: Mit kell róla megtudnom még?
 Ekkora szerencsétlenség!
 Hová legyek vén fejemmel?

MENGA: Egy a lényeg, le kell győznünk!
 Még mi is, gyöngé asszonyok,
 ha nekünk azt parancsolod,
 fegyvert fogunk, hogy megöljük!

GIL: Ide visszajön, az biztos.
 Amit láatsz, ez a sok kereszt,
 ezek azok az emberek,
 akiket már mind meggyilkolt.

OCTAVIO: Bent vagyunk a hegyben mélyen,
 titokzatos ez.

CURCIO: *(Félre)* És épp itt
 láttam bizony, egek! én is
 azt a csodát akkor régen,
 ártatlanság, szüziesség
 csodáját, én meg csak egyre
 bántottam őt, sértegettem,
 pedig nem volt semmi kétség,
 a csoda nyilvánvaló volt.

OCTAVIO: Uram, milyen szenvedélyek
 sugallják képes beszéded?

CURCIO: Fájdalmak, nem, semmi hóbort,
 és dühöm, mely mindjárt robban,
 ezt a rettenetes szégyent!
 Ha elhallgatom, azt érzem,
 a szememen át kilobban.
 Octavio, küldd el nyomban
 az embereket, hogy végre
 egyedül nézzek az égre,
 s csak az égnek panaszkodjam.

OCTAVIO: Tűnjetek el. Te is tűnj el.

BLAS: Mit mondasz?

TIRSO: Hogy mit tegyünk?

GIL: Nem teszünk, csak tetvezünk!
Te tűnj el és te is tűnj el.

Kimennek

CURCIO: Ki ne érzett volna ilyet már,
akit elfogott egyszer a bánat,
hogyan egyedül akar maradni,
ott, ahol senki se látja?
Én is, akit most egyszerre
a sok emlék szinte eláraszt,
hogyan a sóhajom már-már a szélre,
s a könnyem a tengerre válasz,
csak önmagam társa volnék
itt a hegyen, a néma magányban,
és megemlékszem a jóról,
hogyan ne csak a rosszat lássam.
Sem a madarak, sem a forrás
nem elég néma társak,
hiszen a forrás is mormol,
s a madarak fecsegve szállnak.
Más tanúm ne is lehessen,
csak a törzsek és az ágak,
aki hallja ugyan, de nem érti,
az nem mondja el soha másnak.
Ez a hegy volt a díszlete egykor
a legkülönösebb csodának,
amit az ég akaratából
az emberek valaha láttak.
Az ártatlan igazság volt az.
De ki ne hinne a gyanújának,
főleg, hogyha úgy érzi,
hogyan az igazság csak hazug látszat?
A féltékenység, bárkié is,
mindig a szerelem halála,
sem a kisembert nem kíméli,
sem a nagynak nincsen bocsánat.
Itt történt tehát, ahogy mondom,
Rosmira és én... régi árnyak:
nem csoda, hogy remeg a lelkem,
hogyan a hangom megtört és fáradt,
hiszen rám ijeszt még a virág is,
a levelek rémültnek látnak,
a kövek is furcsállva néznek,
és megrémítenek az ágak,
és nyomasztanak mind a szirtek,
a hegyek, ahogy körbeállnak,
mert mind-mind tanúi voltak
annak az aljasságnak.
Mikor előhúztam a kardom,

ő még csak el sem sápadt,
mert becsületbeli ügyekben
az ártatlan sohasem gyáva:
„Férjem,” mondta nekem „állj meg,
egy rövid kis ideig várj csak,
bár ölj meg, ha úgy tartja kedved,
tudom, hogy jogodban áll az,
az életem tiéd egészen.
Csak éppen az okát hadd
tudjam meg: miért halok meg,
és hadd öleljelek át, hagyd.”
Azt mondtam: „A méhedben hordod,
akár egy kígyót, a vágyad
fattyát, akit meg kéne ölnöd.
Már régen elárult a látszat,
hogymiféle szülésre készülsz.
De arra ugyan várhatsz,
hóhérod leszek, megöllek,
készülhetsz már a halálra.”
„Ha bennem” - ezt mondta akkor -
„férjem, vétket találhatsz,
ha bűnösnek gondolsz engem,
jogosan ítélsz halálra.
De átölelem ezt a keresztet,
itt előttünk, s esküszöm rá, ha
nem hiszed is, esküszöm, hogy
a becsületed kárára
nem követtem el semmit,
megvéd a kereszt fája.”
Akartam volna ijedten
leborulni már a lába
elé, mert az arcán
látszott ártatlansága.
Aki egy gaztettre készül,
hogymit tesz, jól vigyázza;
mert ha egyszer már belekezdett,
nincs visszaút, hiába,
ha azt mondta, oka van rá,
már végig is kell, hogy csinálja.
Én is, büntelenségét
már kételyek nélkül látva
de hogy a saját bűnöm
ne jöhessen napvilágra,
a kardomat fölemeltem,
hogymazzal sújtsam halálra,
ezerfelé döfködtem,
a levegőt szurkálva.
Ott feküdt ugyan halottan
a keresztnél, s én ezt látva

EUSEBIO: Eusebio vagyok, Júlia,
lábad elé borulok újra,
ha a gondolat volna valóság,
mindig újra eljönnék hozzád.

JULIA: Rád ismerek, kiábrándulva
az álomból, hiszen ha sértett,
tépett becsületedre nézek:
jobb volna csak képzelni téged,
mint látni a valódi lényed.
Ahol én fájdalomban élek,
ahol én a halálra várok,
te mit akarsz? remegve állok,
mit keresel? meghalok! fájok!
mit merészelsz? remegek, látod!
mihez kezdesz? félek és várok.
Hogyan jöhettél el idáig?

EUSEBIO: A szerelem röpített engem.
Most jaj nekem, hová kell lennem,
mert a keménységed megállít.
Jöttömben bizakodtam váltig,
olyan biztos volt a reményem;
de elvesztegetett szépséged
látva, nem tisztelhetem többé
a szentséget, a klostrom csöndjét,
átgázolok a bús erényen.
Bennem erős bizonyosság van,
s azon túl kettőnké a bűn is.
S ez a kettősség meg nem szűnik:
erős vagyok, erős a vágyam.
Nem fordulhat el haragjában
tőlem az ég, hogy így akarlak:
előbb, mint ezt a ruhát kaptad,
titokban feleségem lettél,
s ha már férjednek esküt tettél,
a főköttőt mit keres rajtad?

JULIA: Nem tagadom meg a kötést sem,
mely boldogan kötötte össze
kettőnk vágyát, hittem, örökre.
Erős hatalma alatt éltem,
te voltál szerelmemes férjem,
nem tagadom: így volt valóban.
De ez nem számít, mert azóta
apáca-fogadalmat tettem,
Krisztusé már a testem-lelkem,
övé vagyok tettben és szóban.
Övé vagyok, mit akarsz tőlem?
Menj, árnyékot vetsz a világra,
férfiakat kardélre hányva,

megerőszakolván a nőket.
Eredj, elegendem van belőled,
nem kell a szerelmed, az örült,
van jó okod rá, hogy megrémülj,
felszentelt apáca vagyok.

EUSEBIO: Minél nagyobb a haragod,
annál jobban kívánlak végül.
Már átjöttem a falon,
itt vagyok már a klostromban bent;
nem a szerelmem hozott engem,
sötétebb ok az én okom.
Enyém leszel, így akarom,
vagy azt hazudom, hívtál, vártál,
és azután celládba zártál,
és itt tartasz már napok óta.
És hogy balszerencsém az oka,
hogy ilyen vadul megkívántál,
kiáltok: Emberek!

JULIA: Maradj!
Eusebio (jaj nekem),
lépteket hallok odalenn,
ott a kórusban egy alak.
Egek, nem értem magamat!
Zárd ezt a cellát jól magadra,
mert ilyen az, ha elsodorja
a félelmet a félelem.

EUSEBIO: Ilyen erős a szerelem!

JULIA: Ilyen vad csillagom hatalma!

Kimennek

(A kolostoron kívül)

RICARDO: Három van már, késő éjjel.

CELIO: Ricardo, aki az éjben
élvezkedik szerencséiben,
nem törődik az idővel.
Majd azt hiszi, sosem kelt még
ennyire korán a nap,
s hogy ma gyorsabban halad,
mint szokott.

RICARDO: Aki szerelmét
öleli, annak korán van hajnal.
Kívánja, bárcsak jönne később.

CELIO: Hát az biztos, hogy nem a fénylő
napot várja, mi dolga azzal?

RICARDO: Már két órája!

CELIO: Nem hiszem,
hogy észrevenné.

RICARDO: Igazad van;
végül is persze, mi van abban?
Telnek az órák, na igen.

CELIO: Tudod, Ricardo, azt gyanítom,
szóval az a gyanúm, miatta
jött, tehát Júlia hívatta.

RICARDO: Ha nem hívatta volna titkon,
hogyan is mert volna a zárdába
bemenni?

CELIO: Ricardo, figyelj!
Ez a zaj! Talán ez a jel.

RICARDO: Igen.

CELIO: Akkor szükség lesz a hágsóra.

Fönt megjelenik Júlia és Eusebio

EUSEBIO: Hagyj engem.

JULIA: Tehát, amikor
kívánságodtól legyőzve,
sóhajaidtól meggyőzve,
s mert fogtad már könyörgőre,
Istent kétszeresen sértem,
uram ő és vőlegényem,
akkor hagysz el, akkor érzem,
hogyan reménytelenül megvetsz,
hogyan végtelenül lenézel!
Hová mész?

EUSEBIO: Mit akarsz tőlem?
Hagyj engem, minden hiába,
meg kell szöknöm, mert karod közt
egy isteni jelet láttam.
Szemedben rémítő tűz ég,
éget a sóhajod lángja,
minden mondatod tűzhányó,
égő sugár hajad szála,
minden szavad a halálom,
örömünk pokoli máglya;
így félek, így ijeszt az, hogy
a melleden keresztet láttam.
Mert ez egy csodálatos jel,
s nem tűri az ég, akárha
sértsem is bár máskülönben,
hogyan ne féljek, Keresztet látva.
Ha a Kereszt lesz a tanúja,
ha bűnömet a Kereszt látja,

hogyan hívhatnám segítségül
valaha is még utána!
Júlia; én meg nem vetlek,
maradj csak inkább apáca,
még jobban imádlak téged.

JULIA: Eusebio, hallgass meg, várj csak.

EUSEBIO: Itt a hágcsó.

JULIA: Állj meg, várj meg,
vagy vigyél el.

EUSEBIO: Hogy megálljak? *(Eusebio leereszkedik.)*
Mennem kell, bár a reményem
nem teljesült be, hiába.
Egek! Segítség! Leestem. *(Leesik.)*

RICARDO: Mi történt?

EUSEBIO: Nem látod? A tűz labdája,
az égő lángok forognak!
Nem látod? Az ég sugárban
vérezik, és rám zuhan minden!
Hol lehetnék biztonságban,
ha az ég így haragszik rám?
Isteni Kereszt, ezt látva,
teszek ünnepélyes esküt,
akármilyen az ára,
hogy akárhol bukkanok rád,
letérdelek ott imára,
le, egy Ave Mariá-ra.

Kiviszik és mind elmennek, a hágcsót ott hagyják

JULIA: *(Az ablakban)*
Itt maradtam, te hálátlan.
Itt állok összezavartan.
Ez a hűség? Ez tehát a
te vad és túlzó szerelmed?
Vagy én viszek mindent túlzásba?
Amíg kedvedre le nem győztél,
könyörögve, kiabálva,
hol szerető voltál, hol zsarnok,
kitartottál; de utána,
amikor úr lettél rajtam,
te örültél, nekem fájt csak,
a győzelem elől elszöktél.
Ki fut el, győzelmét látva?
Te kegyes ég, én meghaltam!
Nem kell méreg, hogy halálba
taszítson, ha elég hozzá
a megvetés, az utálat.
Mert az fog megölni engem,

kívánom, bár megalázna
újból és újból szerelmem.
Ez a szerelem vak tánca:
amikor sírva könyörgött,
elhagytam; de most, azt látva,
hogymelent, sírok utána.
Mí nők, ilyenek vagyunk mind:
hiába is érzünk vágyat,
nem engedünk annak, aki
szeret, ha bevallja bátran.
Aki szeret, hiába is
vár szerelme jutalmára;
ha szeretnek, gögöt érzünk,
ha megvetnek, öl a bánat.
Nem az baj, hogy nem szeret már,
hogymelhagytott, csak az fáj, az.
Itt esett le, itt vetem
én is magamat utána.
Mí ez? Hágcsó? Az, igen.
Jaj, borzalmak, rémes árnyak!
Állj meg velem, képzelet,
ne csábíts, ne szánj halálra,
mert, ha beleegyezem,
bűnös lelkem pokol várja.
De hát ő nem jött-e értem?
Nem ijesztette a zárda!
És hogy annyi veszélyt vállalt,
nem örültem-e, őt látva?
Akkor mit kételkedem?
Remegek?! Mért vagyok gyáva?
Ha leugrom, azt teszem,
amit ő tett, hogymegmászta
a falat; örülni fog,
hogymutána mentem bátran.
Már a pusztá gondolattól
épp olyan bűnössé váltam;
akinek ekkora a bűne,
kisebb-e a boldogsága?
Beleegyeztem és Isten
elengedett, így talán a
bűnt, amely oly nagy, valóban,
megbocsátja. Mire várjak?

(Leereszkedik a hágcsón)

Világ, becsület és Isten:
szavak vagytok nekem már csak,
hogymígy engedtetek engem
bekötött szemmel, vakságra.
Ahogymegyek itt a hágcsón:

égből angyal zuhanása,
aki, hogy vissza nem térhet,
már nem bánja, nem sajnálja.
Már a szent helyet elhagytam,
takar az éj sötét árnya
rettegéssel, félelemmel
és nagy csöndje és magánya.
Megyek itt nagy sötétségben,
meg is botlom a homályban,
megbotlottam, el nem estem,
megyek előre elszántan.
Megyek némán és zavartan,
megyek itt halálra válva,
jaj, mindjárt megfagy a vérem,
égnek áll a hajam szála.
Testeket rajzol a légbe
képzeletem zavarában,
s ellenem szóló ítélet
szól a léptem visszhangjában.
A bűn, amely segített, hogy
elinduljak fönről bátran,
most itt lent elrémít inkább.
Már alig mozog a lábam.
Mozdulni is alig tudok
rettegéseim béklyójában.
Mintha egy hatalmas nagy súlyt
vinne az én vékony vállam,
lenyom egészen a földre,
úszom jeges izzadságban.
Nem akarok tovább menni,
jobb lesz nekem a zárdában,
ott a bűnöm megbocsátják,
hiszek az Isten szavában,
hiszek az ő kegyelmében,
égen csillag mert ahány van,
és tenger partján homokszem,
és atom a szélfúvásban,
ez mind együtt semmi csak,
olyan nagy a bűnök száma,
mégis mindent megbocsát
Isten. Jön valaki! Hátra
húzódok, elbújok itt
amíg elmegy. Azután majd
visszamegyek, ha már nem lát.

Ricardo és Celio jönnek

RICARDO: Úgy elmentünk, hamarjában
itt felejtettük a létrát,
itt van az, meg kell találjam,

mert még itt marad és majd más
találja meg.

Elmennek a létrával

JULIA:

Ezek nem láttak.

És most visszamehetek,
nem lát senki. Na de hát a...
Hát nem itt volt az a hágszó?
Ez az a fal. Mit csináljak?
Talán mégis inkább ott volt?
Itt sincs! Meg kell, hogy találjam!
Hágszó nélkül hogy megyek föl?
Jaj, mit tegyek? Hogy csináljam?
Vagy ez már a bűnhődésem?
Magam örökre kizártam
onnan én, és nincs rá módom,
hogy a bűnömet megbánjam.
Jaj, így büntetsz, Uram, engem,
hogy kegyelmed sose lássam,
hogy eltakarja az arcát
még az ég is bánatában,
olyan nagy bűnös vagyok,
bűnös asszony, nincsen párja,
a bűn maga belesápad,
a pokol rémülten várja.

HARMADIK FELVONÁS

(A hegyen)

Jön Gil, tele keresztekkel, a legnagyobb a mellén

GIL: Azért járok itt a hegyen,
mivel Menga megparancsolta,
hogy vigyek fát; már féltem volna,
de akkor jött egy ötletem.
Mondják, hogy Eusebio
a keresztet meglátva retteg;
ezért hánytam a sok keresztet
magamra, gondoltam, így jó.
Gondolva, téve. Ő az ott!
Elbújok, biztos, ami biztos.
Nem biztonságos ez a fickó.
Egész testemben vacogok.
Nem látott meg. Elbújok erre,
ez itt elég jó helynek látszik,
amíg elmegy; kitör a frász itt;
jól elrejt engem ez a cserje.
Jól össze is szurkál. De semmi.
Minél tüskésebb, annál szebb az.
Kérlek, Krisztusom, inkább tedd azt.
Jobb karcolódni, mint elveszni.
Az is jobb, ha egy durva dáma,
akit a sok ember becsül,
némileg megvet, lecsepül,
mint egy buta nő butasága.

Jön Eusebio

EUSEBIO: Nem tudom, hova mehetek;
szomorúnak hosszú az élet,
a halált soha el nem éred,
ha fáraszt már az életed.
Júlia, a te két karod közt
hevertem én és boldog voltam,
karjaid között azt gondoltam,
hogy a szerelmünk újra megköt.
És végül mégsem élvezhettem
a betetőzés örömét;
nem te voltál nekem kevés,
más, titkos ok működött ebben;
minden szeszélyem, szenvedélyem
kevés volt a nagyobb erőhöz,
melleden a kereszt legyőzött,
mely rajtam is úgy látszik éppen.

Ezzel születünk mind a ketten,
jaj, Júlia! És ezt a titkot
nem érti más, csak minden titkok
tudója, az Isten a mennyben.

GIL: *(Félre)*
Ezek az ágak szúrnak, marnak.
Már nem bírom.

EUSEBIO: Ki az? Megállj, hé!
Ez egy ember.

GIL: *(Félre)* Jesszus! Vagy ájvé!
Na most jönnek a bonyodalmak.

EUSEBIO: *(Félre)*
Ez egy ember, fához kötözve,
és a nyakában egy kereszt van.
Teljesítem a fogadalmam,
íme, letérdelek előtte.

GIL: Eusebio, mondd, kit átkoz
most a szavad? Vagy kit imád?
Ne kötözz meg, ne így imádj.
Ha megkötözöl, ne imádkozz.

EUSEBIO: Ki az?

GIL: Hát Gil, nem ismered meg?
Itt hagytál, azóta itt állok,
és hiába is kiabálok,
segítségemre csak nem jönnek,
senki sem jön, hogy kibogozza
végre már ezt a kötelet.

EUSEBIO: De hisz nem itt kötöztelek
meg téged.

GIL: Senki nem is mondta.
Láttam, hogy nem jön senki se,
elindultam, odacsomóztam
magamat minden fához sorban
végül így érkeztem ide.
Ilyen egyszerű okból támadt
ím, ez a különös csoda.

Kikötözi

EUSEBIO: (Ez éppen elég ostoba,
ilyennel az ember jól járhat.)
Gil, én már a legutóbbi
találkozásakor azt éreztem,
barátok lehetnénk mi ketten,
mit szólsz?

GIL: Van benne valami.

Na és ha már ilyen remek
barátok lettünk, azt hiszem,
jobb lesz itt maradnom nekem,
én is lángossütő leszek,
azt mondják, az a kényelem,
a lustáknak az a megoldás:
nem kell dolgozni folyton folyvást.

EUSEBIO: Jól van, akkor maradj velem.

Jön Ricardo más banditákkal, a férfinak öltözött Júliát hozzák, akinek el van takarva az arca

RICARDO: Arra lent, az út végében,
odalent, a hegy aljában,
ezt az embert ott találtam;
elfogtuk, és azt remélem,
örülsz.

EUSEBIO: Örülök is, igaz.
Jól van. Majd később meglátom.
Ezennel tudd meg, barátom,
van egy új katonánk.

RICARDO: Ki az?

GIL: Gil, hát nem lát?

EUSEBIO: Ez a paraszt
ártatlan és ostoba persze,
de minden bokrot ismer erre,
és minden ösvényt és utat.
Ő vezet minket a hegyen,
ha kell, átmegy az ellenséghez,
ott is nyugodtan körülnézhet,
ő fog majd kémkedni nekem.
Már csak fegyver kell és ruha,
adjatok neki.

CELIO: Jó, hozom.

GIL: *(Félre)* Hölgyek, urak, elmondhatom,
most lett belőlem bandita.

EUSEBIO: Ki ez az ember, aki eltakarja
előlünk az arcát?

RICARDO: Nem tudom,
mert akárhogy is faggatom,
a nevét elárulni nem akarja.
Azt mondta, hogy nem mondja meg,
csak a kapitánynak magának.

EUSEBIO: Tessék, itt van, előtted áll az,
hogy ki vagy, már fölfedheted.

JÚLIA: A kapitány vagy?

EUSEBIO: Az.

JÚLIA: *(Félre)* Egek!

EUSEBIO: Mondd, ki vagy, és mondd el, mi dolgod errefelé.

JÚLIA: Mindent elmondok,
ha veled kettesben leszek.

EUSEBIO: Hagyjatok egy kicsit magunkra.
Kimennek

EUSEBIO: Na, most kettesben vagy velem.
Csak a fák és csak a virágok
vannak itt tanúként jelen,
ők hallanak; vedd le a fátylat,
amellyel arcod ügyesen
eltakartad, s mondd meg, ki vagy?
Mi a célod? Mondd el nekem.
Beszélj.

JÚLIA: Azonnal megtudod, *(Kardot ránt)*
mért vagyok ezen a helyen,
s hogy ki vagyok, csak vond ki kardod,
hogy így áruljam el nevem:
az vagyok, aki most megöllek.

EUSEBIO: Ellenállok, a félelem
ellen és bátorságod ellen,
a pengéd csillan élesen,
de a hangod nem ijesztett rám.

JÚLIA: Te gyáva, hát küzdj meg velem,
majd meglátod, egyszerre múlik
el zavarod és életed.

EUSEBIO: Inkább, hogy megvédjem magam,
mint hogy legyőzzelek, teszem.
Küzdök, de nekem életed kell,
ha megöllek, nem jó nekem:
azt sem tudom meg, hogy miért;
s ha te ölsz meg, hát akkor sem.
Úgyhogy mutasd meg most az arcod,
ha megkérhetlek.

JÚLIA: Helyesen
szóltál, mert mit is érne az,
hogyha nem tudja meg sosem
a sértő, hogy ki állt bosszút.
Itt van az arcom. Fölfedem. *(Felfedi az arcát)*
Na hát megismeresz? Megijedtél?
Mért nézel úgy?

EUSEBIO: Mert teljesen
legyőz a kétség és igazság,
úgy megzavarod a fejem,
mert úgy megdöbbsz, amit látok,
szinte káprázik a szemem.

JÚLIA: Már láttál engem.

EUSEBIO: Igen, és
zavarba épp ettől esem,
hiszen látni akartalak,
s most azt kívánom, bár sosem
láttalak volna, igen, az
mennyeivel jobb volna nekem,
ha úgy volna, mint azelőtt,
vagy ha megcsalna a szemem.
Júlia, ebben a ruhában
te vagy itt, ezen a hegyen?
Világi férfiöltözékben?
Egyedül egy ilyen helyen?
Mi ez?

JÚLIA: Az, hogy te megvetettél,
és hogy én kétségbe esem.
Hogy kilőtt nyíl a nő szerelme,
lövés, amely száll sebesen,
cikázó villám, ha egy asszonyt
futni tüzel a szerelem,
nem csak az elkövetett bűnök
teszik, hogy itt vagyok, na nem;
megismérlésük vágya hajtott,
azt kívánom, azt keresem.
Elhagytam a zárdát, bolyongtam
mindenfelé itt a hegyen,
egy pásztorra bukkantam, aki
ment az úton fegyvertelen,
és akit én rémületemben,
mert féltem, hogy mit tesz velem,
lecsöndesítettem – megöltem,
lógott egy kés az övemem,
azzal öltem meg egy utast is,
aki, hogy segítsen nekem,
maga mellé vett a lovára,
barátságosan, kedvesen.
Mert borzalmasan fáradt voltam,
elfulladt a lélegzetem,
a távolban egy falut láttam,
s reméltem, ott majd lesz helyem,
s amikor a faluba értünk,
végül megöltem őt, igen.
Aztán három nap, három éjjel

a pusztaság adott nekem
asztalul némi vad gyümölcsöt,
fekhelyül sziklát, hidegen.
Találtam egy szegény kis kunyhót,
de palotának tűnt, melyen
a szalmatető aranyból van,
itt végre megpihenhettem.
Vendéglátóm, egy parasztasszony
jóindulatú volt velem,
férje, a pásztor is segített,
volt ágyam és volt kenyérem.
Elmúlt éhem és fáradtságom,
ott, ezen a szerény helyen,
egyszerű, de víg asztal mellett
szegényes, de jó ételen.
De ahogy elköszöntem tőlük,
hogymegyek se ismerjen
fel soha engem, ne mondassák:
„láttuk ezt az embert, igen”,
a pásztor, ki utat mutatni
a hegyre is feljött velem,
megöltém, majd a feleségét,
végeztem vele hidegen.
Azután az jutott eszembe,
hogymegyek addigi öltözetem
veszélyes lehet; felismernek;
jobb lesz másikat szereznem.
Végül egy vadászra találtam,
úgy aludt el, fegyveresen,
úgy aludt, mintha halott volna,
és most már halott is, igen,
az ő ruhája ez itt rajtam.
Áttörtem a veszélyeken,
túl vagyok ennyi akadályon,
bajokon, nehézségeken.

EUSEBIO: Rémülten hallgattalak téged,
nézlek, s eltölt a félelem,
hangod hallom és elvarázsolsz,
s közben nézésed rettegem;
Júlia, én el nem ítéllek,
de félem a veszélyeket,
melyek miatt visszahúzódok,
melyekkel az ég fenyeget.
Eredj vissza a kolostorba;
mert én félem ezt a jelet,
a keresztét, és félek tőled,
s futok előled. De mi ez?

Jönnek a banditák

RICARDO: Készülj, uram, készülj a harcra,
mert már itt vannak a hegyen
Curcio és a kísérei,
téged kutatnak hevesen.
A környékbeli kis falvakból
annyian jönnek ellened,
nem maradt otthon nő, se gyermek,
mindegyik megvívna veled.
Azt mondják, hogy meg kell bosszulják
azt az ártatlan gyermeket,
akit megöltél, azt kiáltják,
hogy majd ők végeznek veled,
vagy mert még itt helyben megölnek,
vagy Senában ítélnék el.

EUSEBIO: Júlia, majd később beszélünk.
Arcod takard el, jöjj velem.
Nehogy ellenséged találjon,
saját apád, itt a hegyen.
Katonák, ma lehet csatázni
bátran, tűzzel, hősiezen.
Hogy ne is rémüldezzön senki,
gondolja meg, mi van, ha nem.
Vagy megölnek, mert ezért jönnek,
vagy elfognak, s nem jobb az sem.
Tömlöcbe löknek, meggyötörnek,
átkozott szerencsétlenek,
elveszik a becsületünket,
várunk semmi jót nem lehet.
Életéért, becsületéért
ki félné a veszélyeket?
Ne hihessék, hogy félünk tőlük,
menjünk, fogadjuk ezeket;
hiszen tudjuk, hogy a szerencse
pártolja a merészeket.

RICARDO: Nem is kell mennünk; itt jönnek már,
jönnek felénk.

EUSEBIO: Készüljetek,
nehogy valaki elgyávuljon,
mert úgy legyen az ég velem,
ha látok meghátrálni egyet,
a kardommal nyakát szegem,
úgy gázolok át rajta rögtön,
előbb, mint ellenségemen.

Kintről

CURCIO: Az áruló Eusebiót
itt láttam én, fent a hegyen,

hiába őrzik őt a sziklát,
nincsen számára védelem.

Kintről

MÁSOK: Sűrűn fedik őket az ágak,
de már látjuk őket, igen!

JÚLIA: Rajta!

EUSEBIO: Csak jöjjetek, parasztok,
mert Istenemre, befestem
a véretekkel ezt a rétet,
hogy belőle patak terem.

RICARDO: Ezek a parasztok mind gyávák,
de sajnos vannak elegen.

Kintről

CURCIO: Hová bújtál el, Eusebio?

EUSEBIO: Nem bújtam én sehova sem.

*(A hegy másik oldalán, egy kőkeresztnél)
Zaj kintről, jön Júlia*

JÚLIA: Ahogy a hegyen elindultam,
a szűkös kis ösvényeken,
rettenetes hangok fülemben,
dühödt csatát lát a szemem.
Hatalmas porban száll a visszhang,
fény csillan vad fegyvereken,
a por a szempillámon ül meg,
a zaj pedig a fülemben.
De mi az ott? Mit látok én ott?
Hogy a parasztok győztesen
jönnek és Eusebiót és
csapatát látom véresen.
Megyek, össze kell szednem őket,
aki megmaradt, hogy velem
jőjjenek még tovább harcolni,
talán én még föltüzelem
őket, s a világ elrémül majd,
akár a kés, olyan leszek,
a párkák kése, vad, pusztító,
s életükért bosszút veszek,
a jövő elrémül rajtam,
s csodálnak az évezredek.

Kimegy. Jön Gil, mint bandita

GIL: Banditák inasává lettem,
csak, hogy biztonságban legyek,
és alig lettem banditává,

máris bajba keveredek.
Mikor egyszerű paraszt voltam,
minket győztek le emezek.
De mindenütt rám jár a rúd, mert
most meg ezekkel szenvedek.
Én igazán nem vagyok fősvény,
a sorsomat elengedem,
de szerencsétlen vagyok, és a
sorsom hűséges, jön velem.
Ha zsidó volnék, a zsidókat
sem pártolnád, én Istenem.

Jön Menga, Blas és más parasztok

- MENGA: Utánuk, meg ne szökjenek már!
- BLAS: Egy sem maradhat életben,
egyetlen egy se.
- MENGA: Valamerre
itt bújt el egy, a közelben.
- BLAS: Halj meg, zsvány.
- GIL: Na várjatok, hé,
én vagyok az.
- MENGA: Ruhád, öved
elárul, hogy te is rabló vagy.
- GIL: A ruhám becsap titeket,
mert a ruhám egy nagy szélhámos.
- MENGA: Adj neki.
- BLAS: Inkább te öld meg.
- GIL: Na most aztán jól kinézek.
Tudjátok meg...
- MENGA: Nem tudjuk meg.
Rabló vagy.
- GIL: De hiszen látod,
Gil vagyok, az édes férjed.
- MENGA: Hát eddig miért nem mondtad?
- BLAS: Hát miért nem ezzel kezdted?
- GIL: Hogy ne kezdtem volna, hiszen
mást se hajtogatok nektek.
- MENGA: Mit csinálsz itt?
- GIL: Nem látjátok?
Megmutatom az Istennek,
hogy egymagam egy orvosnál
s egy nyárnál többet ölök meg.

MENGA: Milyen ruha ez?

GIL: Milyen, na.
Egyszer megöltem egy embert,
fölvettem.

MENGA: De ha megölted,
hogyhogy ez sehol se véres?
Ha megölted?

GIL: Egyszerű ez.
Mivel félelmében halt meg.
Érted?

MENGA: Jól van. Gyere velünk,
a rablók már menekülnek,
mi pedig dicsőségesen,
győztesen üldözzük őket.

GIL: Csak ne kelljen átöltöznöm,
akkor sem, ha ott fagyok meg!

Elmennek. Jön Eusebio és Curcio. Vívnek

CURCIO: Most már végre ketten vagyunk,
velem vívsz, hála az égnek,
mely a bosszút nekem hagyta,
és nem egy idegen kéznek,
idegen íj idegének
idegen kard vak élének.

EUSEBIO: Nem gondolom, hogy haragszik
rám az ég, amikor téged
látlak, öreg, itt előttem;
mert ha úgy jöttél, mint sértett,
lehet, hogy sérültként visznek,
s a sértést már nem is érzed.
Bár nem tudom, miért, irántad
valami tiszteletet érzek,
és haragodtól a kardodnál
meg kell vallanom, jobban félek.
Nem a dühöd, ősz hajad színe
ijeszt meg, hogyha arra nézek,
az gyávít el.

CURCIO: Eusebio,
szavaddal haragom mérsékléd,
pedig a haragom hatalmas,
most mégis békésebben nézlek,
de nem akarom, hogy azt hidd, hogy
valóban csak a korom féled,
bátorságomnak tudd be azt,
ne pedig ősz hajam színének
Vívjunk tovább, mert még egy csillag,

mihelyt a kardom újra fölveszem.
Azokkal szemben én leszek fölényben.

Mind jönnek

- OCTAVIO: Sem a magas csúcson, sem a mély völgybe' lenn,
közülük senki élve nem maradt.
Csak az egy Eusebio szalad,
ő megszökött, őt senki nem találta.
- EUSEBIO: Hazudsz, mert Eusebio sosem volt gyáva.
- MIND: Itt van Eusebio? Halál! Halál!
- EUSEBIO: Gyertek, parasztok!
- CURCIO: Octavio, megállj!
- OCTAVIO: Uram, azt hittük, hogy bátorítasz.
ehelyett inkább megállítasz?
- BLAS: Megvédesz egy embert, aki a véreDET
ontotta és meggyalázta a becsületedet?
- GIL: Ezt az embert, aki az egész hegyet
meghágta már, hogyan is védheted?
Egy embert, aki után a környék egyetlen falva
pajtájában nem maradt szüzen egyetlen alma?
És aki annyi embert ölt meg,
azt véded éppen?
- OCTAVIO: Mi az, uram? Mit akarsz tulajdonképpen?
- CURCIO: Várjatok és figyeljeteK. (Szomorú egy eset!)
Hát nem jobb, ha fogolyként Senába megy?
Add meg magad, Eusebio; megígérem,
s mint nemes, esküszöm: megvédelek,
bár sértett vagyok, ügyvéded leszek.
- EUSEBIO: Csak Curcio, más nem rendelkezhet velem,
de egy bíró sosem.
Az egyik: tisztelet. A másik félelem.
- OCTAVIO: Haljon meg!
- CURCIO: Állj!
- OCTAVIO: Hát még véded?
Hazaáruló lettél! Neked is véged!
- CURCIO: Én áruló? Mivel így sértegetnek,
bocsáss meg, Eusebio, hogy én vagyok az első,
aki most már kardjával mondja: halj meg!
- EUSEBIO: Uram, állj arrébb, kérlek,
mert engem megfékez a jelenléted,
nem könyörölnék rajtuk,
de tudják ők jól, hogy te vagy a pajzsuk.

Elmennek és kint vívnak

CURCIO: Nagyon szorongatják. Ki tudna élve
kihozni, még ha
saját életét adná is cserébe!
Menekül fönt a hegyen,
vérezik ezer sebe;
lefelé rohan a meredeken,
le a völgybe. Le kell sietnem
mert ez a hideg vér, mely mintha szólna,
mely halk hangon hív engem,
mintha az enyémmel rokon volna;
mert ha nem a sajátom volna talán,
nem is hívna és nem is hallanám.

Curcio kimegy és Eusebio leereszkedik a meredek szirten

EUSEBIO: Ahogy itt a halállal nyomomban
lejövök a legmagasabb
csúcsról, látom, hogy nem maradt
talaj, ahová lezuhanjak holtan;
de amikor a bűnömre gondoltam,
nem a haláltól félt a lelkem,
hiszen azt már kiérdemeltem,
hanem attól, hogy egyetlen élet
bűnbánata nem elég egy
teljes élet bűneivel szemben.
Itt vannak már a nyomomban
üldözőim, egész század,
átadnának a halálnak,
győzők, vagy meghalok nyomban;
vajon a bocsánat hol van?
Jobb volna oda sietnem,
mozdulnék, de a Kereszt nem
enged el már engem innét;
egy rövid halál segít még
örök életre születnem.
Te fa, melynek az ég drága
gyümölcsöt adott, nem almát,
de az igazak jutalmát,
új paradicsom virága,
nagy kerek kék ég világa,
ki a mélységet megjárva
békét hoztál a világra;
te szép növény, termő szőlő,
Dávid lantja, szépen szóló,
te új Mózes új táblája;
bűnös vagyok, kegyelmedben
bírom, igazságos legyél;
Isten a bűnös lelkekért
szenvedett a te testedben.

Te meg kell, hogy váltsál engem;
ha más ember nem élt volna,
Isten értem meghalt volna,
énértem lettél, te Kereszt,
mert ha én bűnös nem leszek,
Isten tán meg se halt volna.
Imádatodra születtem,
mindig csak téged hittelek,
meghalni hát, te szent Kereszt,
gyónás nélkül ne hagyj engem
Lógott már lator kereszten
s onnan nézett föl az égig;
hozzád fordult, ahogy én is;
bűnöm nem tagadom én sem,
így a megváltás kegyében
részesíts engem is, mégis.
Lisardo, hisz itt feküdtél
a karomban sebesülten,
és én gyónnod segitettem,
hogy anélkül el ne menjél,
anélkül ki ne szenvedjél.
És te is, öreg, ki ott járt,
szólítalak, légy halott bár,
könyörüljtek meg most már!
Lisardo, én meghalok már!
Alberto, én hívlak, szóljál!

Jön Curcio

CURCIO: Itt kell legyen a közelben.

EUSEBIO: Ha jöttök megölni engem,
nincsen már sok élet bennem,
nincs már mit elvenni tőlem.

CURCIO: A bronz meglágyulna menten,
ennyi vértől, mit ő ontott.
Eusebio, add a kardod.

EUSEBIO: Kinek?

CURCIO: Curciónak.

EUSEBIO: Tessék.

S én is lábad elé esnék,
hogy nyerhessek bocsánatot
a régi sértésért végleg.
Nem tudok többet beszélni,
ez a seb nem enged élni.
Már csak rettegek és félek,
hallgatok.

titeket, és ti e földnek
vagytok vad csodái ketten.

EUSEBIO: Isten veled, apám, engem
már halálos fátyol főd be,
nem marad már bennem élet,
nem enged a gyors halál,
mely szavam némítja már,
soha megismerni téged,
sem, hogy engedelmes lélek
legyek; lesújt már a végzet,
már az átváltozás itt van.
Alberto!

CURCIO: Holtan sirassam,
akit, amíg élt, gyűlöltem!

EUSEBIO: Jöjj, Alberto!

CURCIO: Összetörtem!
Nincs igazság!

EUSEBIO: Alberto! Itt van! (*Meghal.*)

CURCIO: Utolsó lélegzetével
megebékelt a végzetével.
Fizessen ősz szakállam
e fájdalomért!

Szakállát tépi és belép Blas

BLAS: A panaszod hiába.
Próbára tette már a bátorságodat
a szerencse elégszer.

CURCIO: Még soha
ilyen kegyetlenül nem bánt velem.
Ezt az egész hegyet
perzselje föl a gyötrelmem,
nem víz, de tűz az, ahogy könnyezek!
Szomorú csillag! Jaj, kegyetlen végzet!
Átható fájdalom!

Jön Octavio

OCTAVIO: Curcio, hogyha nézlek,
látom, mit szenved el büntetésképpen
egy sorsüldözött, szegény szerencsétlen.
Hogy mondjam el ennyi csapás között ...

CURCIO: Miért, mi történt?

OCTAVIO: Júlia megszökött.

CURCIO: Mondd meg nekem, hát gondolhat az ember
ennyi kint együtt ennyi gyötrellemmel,
amennyit rám zúdít megvadult végzetem,

ami elképzelhetetlen, de megtörtént velem?
Itt ez a hideg holttest.
Nézd, Octavio, saját fiam volt ez.
Mi jön még fájó lelkem zavarához?
Van-e fájdalom, amely elég nagy egy ilyen halálhoz?
Egek, adjatok békét,
vagy öljetek meg végre.
Micsoda kínok égnek
bennem, s nem látom a végét.

Jönnek Gil és a parasztok

GIL: Uram!

CURCIO: Mi jön még?

GIL: A banditák népét,
akiket üldöztünk, üldözi most
vissza hozzánk valami ősgonosz,
egy ember, egy démon, aki még
az arcát se mutatja és nem árulja el a nevét.

CURCIO: Most, hogy ekkora bennem a fájdalom,
szinte öröm lesz minden más bajom.
Eusebio teste egyre távolabb,
ássatok sírt neki itt a kereszt alatt,
borítsa hamu őt – jaj, én boldogtalan.

TIRSO: Egy ilyen szent helyen hogy akarhatsz, uram,
eltemetni, mondd,
egy banditát, egy ilyen kiátkozottat?

BLAS: Elérte a megérdemelt halál,
méltó sírhelye ez a pusztaság.

CURCIO: Miféle gyűlöletben
élsz, te paraszt, hogy lehetsz ilyen kegyetlen?
Hogy pökhendin lenézed,
aki a halál küszöbén belépett?

Curcio sírva elmegy

BLAS: Legyen a koporsója
erdei vadak, égi madarak gyomra!

MÁS: Vagy a szirtről levetve
szakadjon szét darabokra a teste!

TIRSO: Jobb lesz, ha most így együtt
megfogjuk és a bokrok közé rejtjük.

Eusebio testét a bokrok közé viszik

Úgyis jön már az éjjel,
befödni sötét koporsófödéllel.
Maradj itt, Gil, vigyázz rá,
és ha valaki jön, nagyot kiáltás!

Mert hátha vissza fognak
jönni a társai. *(Kimennek)*

GIL: Milyen nyugodtak!
Eusebiót oda temették,
engem meg ide állítottak, tessék.
Eusebio úr, emlékezzék, kérem,
hogy a barátja voltam még nem is oly régen.
De mi ez? Vagy megcsal a vágyam,
vagy erre jönnek ezervalahányan.

Jön Alberto

ALBERTO: Éjszaka néma függönyében,
jövök Rómából, elveszett
zarándoka a kopár hegynek,
nem is tudom, hová megyek.
Éppen itt adta vissza egyszer
Eusebio az életemet,
de az embereitől félek,
kerülném a veszélyeket.

EUSEBIO: Alberto!

ALBERTO: Ez miféle sóhaj,
miféle félénk hang lehet,
vajon kitől, vajon miért
hallom a saját nevemet?

EUSEBIO: Alberto!

ALBERTO: Hallom, már megint hív,
ismét szólít, néven nevez,
errefelé lesz; mennék inkább
tovább.

GIL: Szent Isten, hát mi ez?
Eusebio szólt, de tényleg!
Na hát most aztán rettegek.

EUSEBIO: Alberto!

ALBERTO: Közelebből hallom.
Te hang, amely a nevemet
szólítod és elszállsz a széllel,
ki vagy?

EUSEBIO: Egyszer ismertelek.
Eusebio vagyok. Jöjj, Alberto,
ide, ahol eltemettek;
emeld fel az ágakat és
ne rettegjél.

ALBERTO: Nem rettegek.

Fölfedi őt

GIL: De én igen.

ALBERTO: Istenre, mondd,
ha már egyszer fölfedtelek,
mit akarsz tőlem?

EUSEBIO: A hitem
hívott, Alberto, hogy gyere,
hogy mielőtt még meghalok,
még meggyónhassak én neked.
Mert valójában meghaltam már,
de itt hagyta a lelkemet
a halál kissé testemben még,
bár már tovább nem élhetek,
lelkem nem használja a testem,
de még egy kicsit itt lehet. (Fölkel)
Gyere, sok bűnömet hadd gyónjam
meg tehát, Alberto, neked,
annyi van, hogy homok a parton,
atom a Napban kevesebb.
Mutassa meg az ég, hogy megvált
az imádott, a szent Kereszt!

ALBERTO: Ami bocsánat nekem eddig,
jutott, mind átadom neked,
talán így még bűneid mélyén
a bocsánatot elnyered.

Kimennek, másutt bejön Júlia banditákkal

GIL: Saját lábán megy, Istenemre!
És hogy jobban láthassuk ezt,
még a Nap is kisütött újra!
Ezt elmondom mindenkinek.

JÚLIA: Most, hogy győztek és örvendeznek
hatalmas győzelmük felett,
és elnyomja őket az álom,
na most gyerünk! Na most lehet!

OCTAVIO: Ha az útjukat el kell állnunk,
hadd mutassak egy jobb helyet,
látod, mind jönnek, arról jönnek.

Mind jönnek Curcióval

CURCIO: Még élek, hiszen szenvedek.
Ha ennyi fájdalom nem öl meg,
én halhatatlan lehetek.

GIL: Itt van már együtt mindenki.
Halljátok mind, emberek,
ami ezen a világon
a legcsudásabb eset.
Onnan, ahol eltemették,

Eusebio egy nevet
kiáltva fölkelt és meggyónt.
De minek is fecsegek?
Mindannyian láthatjátok,
ott áll térden, emberek.
És imádja a Keresztet.

Látjuk Eusebiót térden és az őt gyóntató Albertót

CURCIO: Istenem! A fiam ez!
Miféle csodákat látok?

JÚLIA: Hát ki látott még ilyet?

CURCIO: Ahogyan kell, feloldozta
bűnéből a szent öreg,
és most másodszer is meghalt,
meggyónt, és összeesett.

Alberto közelebb jön

ALBERTO: Annyi szép és nagy csodája
közt a világ tudja meg,
melyik volt a legcsodásabb,
amelyet itt hirdetek.
Eusebio meghalt már,
és mégis, a szent egek
addig visszaadták lelkét,
míg bűnét nem gyónta meg;
hogymé imádta a Keresztet,
Isten így hálálta meg.

CURCIO: Jaj, szerelmetes fiam!
Boldogtalan nem lehet,
aki halálában ennyi
kegyelemnek részese.
Hadd tudja meg Júlia, hogy
milyen bűnös.

JÚLIA: Isten ments!
De mit hallok, mit beszélnek?
Hát miféle csoda ez?
Engem akart házastársul,
és én is testvéretem?
Tudja meg hát Curcio és
egész világ tudja meg,
milyen tévedésben éltem,
hogymé bánom már bűnömet,
tudják meg mind, akik élnek,
tudják meg a nevemet,
Júlia vagyok, és minden
bűnös közt legbűnösebb.
De ne csak bűnömet tudják,
épp úgy bűnhődésemet:

mától fogva csak bűnhődjek,
halljátok mind, emberek;
világ, bocsásd meg a példát,
Isten, a bűnös életet.

CURCIO: Jaj, rémület, jaj gonoszság!
Én ennek véget vetek,
saját magam veszem vissza
szörnyűséges életed.

JÚLIA: Isteni Kereszt, kegyelmezz!
Szavamat adom neked,
indulok már a zárdába
örökre. Isten veled!

ALBERTO: Nagy csoda ez!

CURCIO: S e csodával,
halljátok mind, emberek,
A Kereszt imádása-nak
a szerző véget vetett.

Júlia fölmegy és megfogja az Eusebio sírján álló Keresztet